Registered in Germany Europa Revue Journal
ISSN: 1862-6564 Vol. 6 No. 10 (2026) Published October 24, 2026

MANAGING THE DAILY ACTIVITIES OF MILITARY UNITS: LEGAL BASES, PRINCIPLES, AND DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT

ISMOILOV ALISHER AXTAMOVICH

Senior Instructor, Department of Combined Arms Training, Faculty of General Military Training, Lieutenant Colonel

Annotation

The article analyses the legal foundations, principles and practical mechanisms of managing the day-to-day activities of military units. It examines the components of a unit's daily routine, the duties of the commander and his deputies, and the processes of planning, organising, control and motivation. Through a comparative study of national regulatory documents, foreign management theory and military practice, proposals are put forward for improving the effectiveness of daily management.

Keywords

military unit, daily activities, daily routine, management, commander, military discipline, planning, control, personnel work, combat training.

BO‘LINMALARNING KUNDALIK FAOLIYATINI BOSHQARISH: HUQUQIY ASOSLAR, TAMOYILLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI

ISMOILOV ALISHER AXTAMOVICH

ShG‘HO fakulteti umumqo‘shin tayyorgarlik kafedrasi katta o‘qituvchisi, podpolkovnik

Annotatsiya. Maqolada harbiy bo‘linmalarning kundalik faoliyatini boshqarishning huquqiy asoslari, tamoyillari va amaliy mexanizmlari tahlil qilingan. Bo‘linma kun tartibining tarkibiy qismlari, komandir va uning o‘rinbosarlarining vazifalari, rejalashtirish, tashkil etish, nazorat va rag‘batlantirish jarayonlari ko‘rib chiqilgan. Milliy me’yoriy hujjatlar hamda xorijiy boshqaruv nazariyasi va harbiy amaliyot tajribasi qiyosiy o‘rganilib, kundalik boshqaruv samaradorligini oshirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: bo‘linma, kundalik faoliyat, kun tartibi, boshqaruv, komandir, harbiy intizom, rejalashtirish, nazorat, shaxsiy tarkib bilan ishlash, jangovar tayyorgarlik.

Registered in Germany Europa Revue Journal
ISSN: 1862-6564 Vol. 6 No. 10 (2026) Published October 24, 2026

УПРАВЛЕНИЕ ПОВСЕДНЕВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ВОИНСКИХ ЧАСТЕЙ: ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ, ПРИНЦИПЫ И НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

Исмоилов Алишер Акстамович

Старший инструктор, кафедра общевойсковой подготовки, факультет общей военной подготовки, Подполковник

Аннотация. В статье проанализированы правовые основы, принципы и практические механизмы управления повседневной деятельностью воинских подразделений. Рассмотрены составные части распорядка дня подразделения, обязанности командира и его заместителей, процессы планирования, организации, контроля и стимулирования. На основе сравнительного изучения национальных нормативных документов, а также зарубежной теории управления и военной практики выработаны предложения по повышению эффективности повседневного управления.

Ключевые слова: подразделение, повседневная деятельность, распорядок дня, управление, командир, воинская дисциплина, планирование, контроль, работа с личным составом, боевая подготовка.

KIRISH. Qurolli Kuchlarning jangovar shayligi va jangovar qobiliyati eng quyi bo‘g‘in – bo‘linmada shakllanadi. Qo‘shin tuzilmalarining ko‘rsatkichlari, ya’ni harbiy intizom holati, tayyorgarlik darajasi, qurol-yarog‘ va texnikaning soz saqlanishi, shaxsiy tarkibning ma’naviy-ruhiy holati bevosita bo‘linma komandirining kundalik boshqaruv faoliyati bilan belgilanadi. Shu bois kundalik faoliyatni to‘g‘ri tashkil etish komandirlik mahoratining asosiy tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga ko‘ra, Qurolli Kuchlar davlatning suvereniteti va hududiy yaxlitligini, aholining tinch hayoti va xavfsizligini himoya qilish uchun tuziladi, Prezident esa Qurolli Kuchlarning Oliy Bosh qo‘mondoni hisoblanadi [1]. Mudofaani tashkil etish va Qurolli Kuchlarni boshqarishning huquqiy asoslari “Mudofaa to‘g‘risida”gi Qonunda belgilab berilgan [2]. Harbiy xizmatni o‘tash tartibi esa “Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to‘g‘risida”gi Qonun (2002-yil 12-dekabr) hamda umumharbiy nizomlar bilan tartibga solinadi [3; 5]. Zamonaviy sharoitda harbiy xizmatchilarning ta’lim

darajasi, texnikaning murakkabligi va xizmat vazifalarining ko‘lami ortib bormoqda. Bu esa kundalik boshqaruvda an’anaviy buyruqbozlik usullari bilan birga rejalashtirish, tahlil, nazorat va shaxsiy tarkib bilan individual ishlashning zamonaviy usullarini uyg‘unlashtirishni talab etadi. Tadqiqotning maqsadi – bo‘linmalarning kundalik faoliyatini boshqarishning huquqiy va nazariy asoslarini o‘rganish, mavjud amaliyotdagi kamchiliklarni aniqlash va uni takomillashtirish yo‘nalishlarini asoslashdan iborat. Tadqiqot usullari: me’yoriy hujjatlar tahlili, qiyosiy-tahliliy usul, tizimli yondashuv va xizmat amaliyotini umumlashtirish.

KUNDALIK FAOLIYATNI BOSHQARISHNING HUQUQIY VA NAZARIY ASOSLARI

Bo‘linma faoliyatini boshqarishning huquqiy asosini uch daraja tashkil etadi: Konstitutsiya va qonunlar, Vazirlar Mahkamasi va Prezident darajasidagi qarorlar hamda Qurolli Kuchlarning umumharbiy nizomlari. Nizomlar komandirlarning huquq va burchlarini, ichki tartib va kun tartibini, garnizon va qorovul xizmatini, harbiy intizom talablarini belgilaydi [5]. Harbiy intizomni mustahkamlash va tarbiyaviy ishni takomillashtirish masalasida Vazirlar Mahkamasining 1992-yil 23-sentabrdagi 445-son qarori muhim o‘rin tutadi. Mazkur qaror asosida shaxsiy tarkib bilan ishlash bo‘yicha komandirlar (boshliqlar) o‘rinbosarlari lavozimi joriy etilgan, shaxsiy tarkib bilan ishlash bo‘yicha organlar tizimi shakllantirilgan [4]. Demak, bo‘linmaning kundalik boshqaruvi faqat jangovar tayyorgarlik bilan emas, balki tarbiyaviy va ma’naviy-ma’rifiy ish bilan ham uzviy bog‘liq. Nazariy jihatdan boshqaruv faoliyati klassik tarzda bir necha vazifalar majmuasi sifatida talqin qilinadi. A. Fayol boshqaruvning rejalashtirish, tashkil etish, farmoyish berish, muvofiqlashtirish va nazorat qilish kabi vazifalarini ajratgan [8]. M. Meskon va hammualliflar boshqaruvni rejalashtirish, tashkil etish, rag‘batlantirish va nazorat vazifalari hamda ularni bog‘lovchi aloqa va qaror qabul qilish jarayonlari majmui sifatida ko‘rsatadi [10]. P. Druker esa maqsadlar bo‘yicha boshqaruv g‘oyasini ilgari surgan [9]. Bu yondashuvlar bo‘linma sharoitida kun, hafta va oy uchun aniq maqsad qo‘yish va natijani o‘lchashning ahamiyatini ko‘rsatadi.

Harbiy boshqaruv nazariyasida K. fon Klauzevits “ishqalanish” tushunchasini kiritgan: urushda va umuman harbiy faoliyatda oddiy narsalar ham reja bajarilishiga

to‘sqinlik qiladigan kutilmagan qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi [6]. M. van Krevelddning fikricha, qo‘mondonlik tizimlari doimo noaniqlik sharoitida axborotni yig‘ish va qaror qabul qilish muammosiga duch keladi [7]. Kundalik boshqaruv uchun bu – reja qanchalik puxta bo‘lmasin, uni zaxira vaqt, aniq aloqa va ijrochilarning tashabbusi bilan to‘ldirish zarurligini bildiradi. AQSh Armiyasining ADP 6-0 nashrida bayon etilgan topshiriq asosida boshqaruv (mission command) tamoyillari – o‘zaro ishonchga asoslangan jamoa tuzish, umumiy tushuncha yaratish, komandir niyatini aniq yetkazish, intizomli tashabbus, topshiriq buyruqlaridan foydalanish va oqilona xavfni qabul qilish – ham bu fikrni tasdiqlaydi [11].

BO‘LINMA KUN TARTIBI VA UNING TARKIBIY QISMLARI

Kun tartibi – bo‘linma shaxsiy tarkibining sutkalik faoliyati izchilligini belgilovchi hujjat bo‘lib, unda uyg‘onish, ovqatlanish, mashg‘ulotlar, xo‘jalik ishlari, shaxsiy vaqt va dam olish, kechki tekshiruv hamda uyqu vaqti ko‘rsatiladi. Kun tartibining aniq vaqtlari yuqori turuvchi komandir tomonidan mavsum, mashg‘ulot turi va xizmat sharoitlarini hisobga olib belgilanadi. Quyidagi jadvalda kundalik faoliyatning umumiy tuzilmasi keltirilgan.

1-jadval. Bo‘linma kundalik faoliyatining asosiy bosqichlari

Bosqich	**Asosiy mazmuni**	**Mas’ul shaxs**
Tong tadbirlari	Shaxsiy tarkibni uyg‘otish, ertalabki jismoniy mashq, tozalik-tartib ishlari, ertalabki ko‘rik va kun vazifalarini e’lon qilish	Bo‘linma komandiri, serjant tarkibi
Ovqatlanish	Shaxsiy tarkibni oshxonaga uyushgan holda olib borish, ovqat sifati va sanitariya holatini nazorat qilish	Navbatchi, bo‘linma komandiri
Jangovar va xizmat tayyorgarligi mashg‘ulotlari	Taktik, o‘t, jismoniy, topografik va maxsus tayyorgarlik bo‘yicha mashg‘ulotlar jadvalga muvofiq o‘tkaziladi	Bo‘linma komandiri, mashg‘ulot rahbari

Bosqich	**Asosiy mazmuni**	**Mas’ul shaxs**
Qurol-yarog‘ va texnikaga xizmat ko‘rsatish	Qurol, o‘q-dori va texnikani ko‘zdan kechirish, tozalash, ularning hisobi va saqlanishini ta’minlash	Bo‘linma komandiri, mas’ul mansabdorlar
Tarbiyaviy va ma’naviy-ma’rifiy tadbirlar	Axborot beriladigan soatlar, harbiy intizom va qonuniylik bo‘yicha suhbatlar, vatanparvarlik tadbirlari	Shaxsiy tarkib bilan ishlash bo‘yicha komandir o‘rinbosari
Shaxsiy vaqt va dam olish	Shaxsiy gigiyena, xatlar yozish, kutubxona va madaniy-ommaviy ishlar, sport bilan shug‘ullanish	Bo‘linma komandiri
Kechki tekshiruv va uyquga tayyorgarlik	Shaxsiy tarkibni ro‘yxat bo‘yicha tekshirish, kun yakunlari va ertangi kun vazifalarini e’lon qilish, uyqu tartibini ta’minlash	Bo‘linma komandiri, navbatchi

Jadvaldan ko‘rinadiki, kundalik faoliyat bir-biri bilan bog‘liq bir necha yo‘nalishni qamrab oladi. Bir yo‘nalishdagi nuqson (masalan, mashg‘ulotga kechikish yoki texnikaga xizmat ko‘rsatish vaqtining qisqartirilishi) butun kun tartibining buzilishiga olib keladi. Shuning uchun komandir kun tartibini nafaqat bajaruvchi, balki uni tahlil qiluvchi va zarur bo‘lsa, moslashtiruvchi shaxs sifatida ham namoyon bo‘lishi lozim.

KOMANDIR VA UNING O‘RINBOSARLARINING BOSHQARUV FAOLIYATI

Umumharbiy nizomlarga muvofiq, komandir bo‘linma shaxsiy tarkibiga nisbatan yagona boshliq bo‘lib, uning jangovar tayyorgarligi, intizomi, tarbiyasi, qurol-yarog‘ va moddiy vositalarning saqlanishi uchun shaxsan javob beradi [5]. Yagona boshliqlik tamoyili kundalik boshqaruvning asosini tashkil etadi: buyruq bir chiziq bo‘yicha beriladi, uning bajarilishi uchun mas’uliyat ham aniq shaxsga yuklanadi.

Kundalik boshqaruvda komandirning asosiy vazifalarini quyidagicha guruhlash mumkin:

–Rejalashtirish: haftalik va oylik reja asosida kunlik vazifalarni aniqlash, mashg‘ulotlar jadvalini tuzish, resurslarni taqsimlash.

–Tashkil etish va vazifa qo‘yish: ijrochilarni belgilash, vazifani aniq va tushunarli yetkazish, vaqt va natija mezonlarini ko‘rsatish.

–Nazorat va tekshiruv: mashg‘ulotlar sifati, ichki tartib, texnika va qurolning holati, navbatchilik xizmatining bajarilishini tekshirish.

–Tarbiyaviy ta’sir: shaxsiy namuna, individual suhbatlar, intizomiy amaliyotni adolatli qo‘llash, rag‘batlantirish.

–Hisobot va tahlil: kun yakunlarini umumlashtirish, kamchiliklar sabablarini aniqlash va ertangi kun rejasiga tuzatish kiritish.

Shaxsiy tarkib bilan ishlash bo‘yicha komandir o‘rinbosari 445-son qaror asosida tashkil etilgan tizim doirasida tarbiyaviy, ma’naviy-ma’rifiy va vatanparvarlik ishlarini tashkil etadi, harbiy intizom va qonuniylik holatini o‘rganadi [4]. Serjantlar tarkibi esa kundalik tartibni bevosita shaxsiy tarkib o‘rtasida amalga oshirishda komandirning asosiy tayanchi hisoblanadi: ularning kasbiy tayyorgarligi va obro‘si boshqaruv sifatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

KUNDALIK BOSHQARUVNING ASOSIY TAMOYILLARI

Amaliyot va nazariy manbalarni umumlashtirish asosida kundalik boshqaruvning quyidagi asosiy tamoyillarini ajratib ko‘rsatish mumkin:

–Yagona boshliqlik va shaxsiy javobgarlik. Har bir vazifa uchun aniq javobgar shaxs belgilanadi [5].

–Qonuniylik. Barcha qarorlar qonun, nizom va yuqori turuvchi komandirlarning buyruqlariga muvofiq qabul qilinadi [2; 3].

–Rejalilik va izchillik. Kundalik tadbirlar yillik, oylik va haftalik rejalarga bog‘lanadi; maqsadlar bo‘yicha boshqaruv usuli qo‘llaniladi [9].

–Tashabbus va ishonch. Komandir niyatini aniq yetkazadi, ijrochilarga vazifani bajarish usulini tanlashda oqilona erkinlik beradi [11].

–Nazoratning muntazamligi. Vazifa topshirilishi bilan uning bajarilishini tekshirish ham rejalashtiriladi.

–Tarbiyaviy yo‘nalganlik. Har bir tadbir shaxsiy tarkibning intizomi va ma’naviy-ruhiy holatini mustahkamlashga xizmat qiladi [4].

MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI

Xizmat amaliyotini tahlil qilish kundalik boshqaruvda quyidagi tipik muammolar uchrashini ko‘rsatadi: kun tartibining rasmiy bajarilishi va unga o‘zgarishlar kiritilganda shaxsiy tarkibning o‘z vaqtida xabardor qilinmasligi; mashg‘ulotlarning qog‘ozdagi rejaga mos kelmasligi; nazoratning jarayonga emas, faqat hujjatlarga qaratilishi; serjantlar tarkibining boshqaruv jarayonida yetarlicha ishtirok etmasligi; komandirlar vaqtining katta qismi hisobot va hujjat yuritishga ketishi.

Bu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi yo‘nalishlar taklif etiladi:

–kun tartibini “kutilmagan holatlar” (ob-havo, texnika nosozligi, qo‘shimcha vazifa) uchun zaxira vaqt bilan tuzish va o‘zgarishlarni shaxsiy tarkibga zudlik bilan yetkazish tizimini joriy etish;

–mashg‘ulotlarni tayyorlashda har bir mashg‘ulot uchun aniq natija mezonlarini belgilash va ularni mashg‘ulot yakunida o‘lchash (masalan, normativlarni bajarish ko‘rsatkichlari);

–nazoratni rejalashtirilgan va tasodifiy tekshiruvlar uyg‘unligida olib borish, tekshiruv natijalarini ertangi kun rejasiga kiritish;

–serjantlar tarkibini komandirlik ko‘nikmalariga o‘qitish, ularga aniq vakolat va mas’uliyat berish;

–hujjatlashtirishni soddalashtirish va bo‘shagan vaqtni bevosita shaxsiy tarkib bilan ishlashga yo‘naltirish;

–kun yakunida qisqa tahlil (“kun yakunlari”) o‘tkazib, yaxshi ishlagan harbiy xizmatchilarni rag‘batlantirish va kamchiliklarni xolisona muhokama qilish amaliyotini kuchaytirish.

Ushbu choralar kundalik boshqaruvning samaradorligini oshirish bilan birga komandir va shaxsiy tarkib o‘rtasidagi o‘zaro ishonchni mustahkamlaydi, bu esa jangovar tayyorgarlikning barqaror asosiga aylanadi.

XULOSA. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, bo‘linmalarning kundalik faoliyatini boshqarish huquqiy jihatdan Konstitutsiya, “Mudofaa to‘g‘risida”gi va “Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to‘g‘risida”gi qonunlar, Vazirlar Mahkamasining 445-son qarori hamda umumharbiy nizomlarga asoslanadi. Nazariy jihatdan u rejalashtirish, tashkil etish, rag‘batlantirish va nazorat vazifalarining uzluksiz sikli sifatida namoyon

bo‘ladi. Kundalik boshqaruv samaradorligi komandirning yagona boshliqlik va shaxsiy javobgarlik tamoyiliga amal qilishi, kun tartibini maqsadli va moslashuvchan tuzishi, nazoratni jarayonga yo‘naltirishi, serjantlar tarkibi va shaxsiy tarkib bilan ishlash bo‘yicha o‘rinbosar bilan hamkorlikni to‘g‘ri yo‘lga qo‘yishiga bog‘liq. Xorijiy tajribadan topshiriq asosida boshqaruv tamoyillarini (ishonch, aniq niyat, intizomli tashabbus) milliy nizomlar doirasida moslashtirib qo‘llash kundalik boshqaruvni yanada takomillashtirishga xizmat qiladi. Kelgusida bo‘linma komandirlarini tayyorlash tizimida kundalik boshqaruv bo‘yicha amaliy mashg‘ulotlar ulushini oshirish, vaziyatli topshiriqlar va tahliliy kun yakunlari usullarini keng joriy etish maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (yangi tahrir, 2023-yil 30-aprel kuni referendumda qabul qilingan). Toshkent, 2023.

2. O‘zbekiston Respublikasining “Mudofaa to‘g‘risida”gi Qonuni. Toshkent, 2002.

3. O‘zbekiston Respublikasining “Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to‘g‘risida”gi Qonuni. 2002-yil 12-dekabr.

4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarida, chegara va ichki qo‘shinlarida harbiy intizomni mustahkamlash va tarbiyaviy ishlarni takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 1992-yil 23-sentabrdagi 445-son qarori. – https://lex.uz/acts/-501968

5. O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlarining Umumharbiy Nizomlari. Toshkent: Sharq, 1996.

6. Clausewitz C. von. On War / Edited and translated by M. Howard and P. Paret. Princeton: Princeton University Press, 1976.

7. Van Creveld M. Command in War. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1985.

8. Fayol H. General and Industrial Management. London: Pitman, 1949.

9. Drucker P. F. The Practice of Management. New York: Harper & Row, 1954.

10. Мескон М., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента. М.: Дело, 1992.

11. Headquarters, Department of the Army. ADP 6-0: Mission Command: Command and Control of Army Forces. Washington, DC, 2019.